

บทความวิจัย (ก.ค. – ธ.ค. 2561)

**รูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ**

กัลลิกา ศรีหาสาร, นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา คุรุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

E-mail: natalilovely22@gmail.com

ดร.สุวิมล โพธิ์กลิ่น, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ต.ในเมือง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000

รองศาสตราจารย์ ดร. อัครฤทธิ์ อุทัยรัตน์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ต.ในเมือง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ โดยการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบงานเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 684 คน และศึกษาดูงานกรณีศึกษาสถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ จำนวน 3 แห่ง เพื่อกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบและประเมินองค์ประกอบ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 และประเมินองค์ประกอบของรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน

ผลการวิจัยพบว่า (1.) ผลศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ จากการสอบถามความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า สภาพปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบหลัก พบว่าสภาพปัจจุบัน ปัญหามากที่สุด คือด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา สำหรับความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบหลักพบว่า ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผลลัพธ์ที่เกิดต่อชุมชนจากการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา (2.) สร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ พบว่า มีจำนวน 7 องค์ประกอบหลัก มีองค์ประกอบย่อย 24 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษามีองค์ประกอบย่อย 6 องค์ประกอบ 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ มีองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ 4) ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีองค์ประกอบย่อย 2 องค์ประกอบ 5) ด้านการสร้างเครือข่ายและขยายผล มีองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ 6) ด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา มีองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ และ 7) ด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อชุมชนจากการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา มีองค์ประกอบย่อย 2 องค์ประกอบ

คำสำคัญ: สถานศึกษาพอเพียง, การบริหารสถานศึกษา

Received: February 4, 2018, **Accepted** February 11, 2018

The model for sufficiency schools administration under basic educational school to excellence sufficiency schools

Gulliga Srihasam, Faculty of Education, Ubonratchathani Rajabhat University

, E-mail: natalilovely22@gmail.com

Dr. Suwimon Phoglin, Faculty of Education, Ubonratchathani Rajabhat University

Dr. Suwimon Phoglin, Faculty of Education, Ubonratchathani Rajabhat University

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the present, problems, and needs of the model for sufficiency schools administration under basic educational school to excellence sufficiency schools. In the opinion of 684 school administrators and teachers. A case study was conducted in 3 schools. Then continue to monitor and evaluate the main component elements of model was considered by 9 experts. 2) To construct of a model that has got from the stage 1 and was considered by 15 experts.

The research findings were as follows: (1) From the study of the current state, problems and needs for sufficiency schools administration under basic educational school to excellence sufficiency schools in overall were at moderate level. As for individual aspect, it was found that the aspect with a maximum value of problem was the curriculum and follow by the result of the learning management. The demand in overall were at higher level. As for individual aspect, it was found that the aspect with a maximum value were the school administration and follow by the result for sufficiency community into school. (2.) The construction of a model revealed that the model was composed of seven mains elements and twenty four sub elements were as follow: 1) The administration school consisted of six elements 2) The curriculum and learning management consisted of four elements. 3) The development activity of learners consisted of three elements 4) The development personnel activity of the school consisted of two elements 5) The networking and expansion consisted of three elements. 6) The results caused by the philosophy of sufficiency economy to enter the school

network consisted of four elements. 7) The results of community caused by the philosophy of sufficiency economy to school consisted of two elements.

Keywords: sufficiency school, schools administration

บทนำ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักในการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนให้ดำเนินไปในทางสายกลางตามพระราช คำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร 3 ลักษณะ 2 เงื่อนไข ประกอบไปด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีภายใต้ 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขด้านความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้และนำไปสู่ความสมดุล พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใน 4 มิติ คือ วัตถุ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ช่วยให้ประเทศไทยได้ประโยชน์จากการปฏิบัติตาม ทั้งในด้านการดำเนินงานของรัฐ และการปฏิบัติด้วยความระมัดระวังของระบบเศรษฐกิจ ทำให้ไทยไม่ถูกกระทบทางด้านเศรษฐกิจมากมายเหมือนอย่างต่างประเทศ (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา 2554 : 5) นอกจากนี้ยังมีประสิทธิผลที่ดีต่อระบบการจัดการศึกษาของคนไทยอีกด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติแนวทางในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงไว้ใน มาตรา 78 และมาตรา 83 ให้รัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินเพื่อพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืนและต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานั้น มีการกำหนดในจุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ถึงความสำคัญของแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วนั้น ผู้เรียนจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งยังระบุในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในข้อที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง (กระทรวงศึกษาธิการ 2552 : 6 - 8) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ให้สถานศึกษาจัดทำสาระหลักสูตรเกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์อีกด้วย (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553) ปัญหาสำคัญหนึ่งที่พบในสังคมไทยยุค 4.0 คือ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ด้านกายภาพเศรษฐกิจและสังคม เมือง ตลอดจนด้านวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของไทย ที่เป็นมรดกอันล้ำค่าของคนไทยมาตั้งแต่อดีต ในปัจจุบันกำลังถูกเปลี่ยนไปเพราะการรับอิทธิพลมาจากต่างชาติ ซึ่งมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารจนส่งผลกระทบอย่างมากกับค่านิยมของวัยรุ่นไทย ทำให้เกิดค่านิยมใหม่ที่ลอกเลียนแบบต่างชาติ หมุนตามกระแสนิยม ขาดจิตสำนึกที่ดีในการใช้สื่อ

เทคโนโลยี ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินตัวและตามแฟชั่นสมัยใหม่ไม่รู้จักอดออม ก่อให้เกิดปัญหาและอันตรายต่างๆ ตามมาทำให้เกิดการสูญเสียทั้งทรัพย์สินและชีวิต ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อสังคมไทยที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ควรมองข้าม กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาของเยาวชนไทย จึงจัดทำโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือมุ่งพัฒนาสถานศึกษาในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลสู่การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง กระทรวงศึกษาธิการจึงมอบหมายนโยบายให้เขตพื้นที่การศึกษาในการส่งมอบภาระให้กับผู้บริหารสถานศึกษาทุกแห่ง ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยผ่านเทคนิค และกระบวนการบริหารที่มี ในการจัดการที่ดี ครูเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้วสามารถนำมาจัดกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย น่าสนใจ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เกิดความรู้ที่คงทนถาวร สามารถนำไปปรับในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมกับบริบท และสถานศึกษาดำเนินงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จึงเกิดผลดีกับทุกฝ่าย ซึ่งจากการสนองนโยบายในการจัดทำโครงการดังกล่าวทั้งสถานศึกษาทั่วไป สถานศึกษาพอเพียง และสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ จำนวนไม่น้อยที่ดำเนินการบริหารจัดการสถานศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จ ไม่สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ ซึ่งปัญหาที่พบส่วนใหญ่อาจมาจากกระบวนการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษานั้นเอง ปัญหาที่พบส่วนใหญ่จากผลการประเมินสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พบคือ สถานศึกษาพอเพียง ผ่านการประเมินมีปริมาณไม่สอดคล้องกับจำนวนสถานศึกษาพอเพียงทั่วประเทศ คือสถานศึกษาพอเพียงทั่วประเทศในปัจจุบัน จำนวน 23,796 โรงเรียน แต่มีสถานศึกษาพอเพียงที่ผ่านการประเมินเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 205 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 0.86 และผ่านการประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศเพียง 398 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 1.67 ส่วนสถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ประเมินผ่านเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 78 โรงเรียน (<http://www.sufficiencyeconomy.org/> ข้อมูล ณ วันที่ 14 ธันวาคม 2560) ธวัชชัย วรปัสสุ (2552 : 74 - 76) ได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 ผลการศึกษา พบว่า 1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับดีทุกด้าน โดยเรียงลำดับ จากด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและตระหนัก ในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีความคิดเห็น

เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ มงคล อินทวิโชติ (2552 : 72 -74) ได้ศึกษาการบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามคุณลักษณะ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน และ เงื่อนไขคุณธรรม เงื่อนไขความรู้ บริหารงาน 4 ด้านคือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารทั่วไป พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูต่อระดับความสำเร็จ อยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบระดับความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู จำแนกตามเพศ พบว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และจำแนกตามประสบการณ์ พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สำหรับปัญหาอุปสรรค คือ ผู้บริหารเห็นว่าการทำงาน บางงานเป็นเรื่องของครูบางกลุ่มไม่ใช่เรื่องของครูทั้งโรงเรียน ข้อเสนอแนะ คือ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการให้ชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนาการบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับ กำธร ทำเวียง (2553 : 76 - 77) ได้ศึกษาการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต 2 พบว่า ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติมีข้อค้นพบ สรุปได้ดังนี้ 1) การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐมเขต 2 พบว่า ภาพรวมการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า มีการขับเคลื่อนอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลลัพธ์/ภาพสำเร็จ ของสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ตามลำดับและการขับเคลื่อนที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดและมีระดับการขับเคลื่อนปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และ 2) แนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 มีดังนี้ คือ จัดให้มีหน่วยเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุกระดับชั้น สนับสนุนการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน พัฒนาการจัดหาและใช้สื่อแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง Calkins (2009 : 305 - 332) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง : ช่วงระยะเวลาที่หลากหลาย p และดีที่สุดเพื่อนักวางแผนการพัฒนาท้องถิ่น พบว่า ในปัจจุบันการควบคุมทรัพยากรที่มีอยู่ เศรษฐกิจและสังคมเป็นความต้องการของ

เหล่านักวางแผนทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยกำหนดเป็นแผน 5 ปี เพื่อการควบคุมปัญหาให้ดีที่สุด การวิเคราะห์รูปแบบความรับผิดชอบทางสังคมมีรูปแบบที่ถูกจำกัดที่จะวิเคราะห์ให้ได้หลากหลาย ด้วยวิธีการลองผิดลองถูก และสังคมได้ถูกละเลยจากการควบคุม นำไปสู่ความล้มเหลวในทางปฏิบัติ มีการคดโกงที่นำไปสู่ความเสี่ยงในกิจกรรมที่หลากหลายทางการค้า การปกครอง การลงทุน การบริโภค การขาย และการผลิต รูปแบบโปรแกรม MOTAD เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพเพื่อการวิเคราะห์การตัดสินใจที่ซับซ้อน แต่โปรแกรมเหล่านี้ไม่ได้นำไปปรับใช้กับรูปแบบความรับผิดชอบทางสังคมในอดีตที่ผ่านมา รวมทั้งหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมเหมือนเช่น ที่มีอยู่ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นการศึกษาหาสิ่งที่ดีที่สุด โปรแกรมป้องกันและควบคุมความเสี่ยง และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ใช้เป็นกรณีศึกษาของตำบลในภาคเหนือของประเทศไทย โดยมีกระบวนการ 7 ขั้นตอนที่นำไปสู่การตัดสินใจในระดับท้องถิ่น และเหล่านักวางแผนจากผู้ที่มีมุมมองในด้านที่ดี โดยการสร้างแผนระยะ 5 ปี เพื่อการป้องกันสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ การวิเคราะห์ราคาข้าว แผนงานการวัด และตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการบูรณาการไปสู่กระบวนการ 7 ขั้นตอน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่การปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทิศทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทัน ต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงที่ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในภายใต้เงื่อนไข 2 ประการ คือ ความรู้และคุณธรรม ดังนั้น จากเหตุผล ความเป็นมาและความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่ง การวิจัยรูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่คิดขึ้นอย่างรอบครอบ มีลักษณะเป็นขั้นตอน มีความยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์และบริบท มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอรูปแบบในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่มีให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการบริหารสถานศึกษาพอเพียง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษา พอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

วิธีการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

การดำเนินการวิจัย

1. ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การบริหารสถานศึกษาพอเพียง
3. ศึกษาสถานศึกษาพอเพียงกลุ่มเป้าหมาย (Best Practice) โดยศึกษาและสัมภาษณ์

เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษา และผู้รับผิดชอบงานเศรษฐกิจพอเพียง ผลที่ได้รับข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

การดำเนินการวิจัย

1. ประมวลประเด็นข้อมูลที่ได้รับจากระยะที่ 1 มาสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อร่างองค์ประกอบหลักของรูปแบบ
2. ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบหลักของรูปแบบ
3. ร่างรูปแบบการบริหาร
4. จัดทำคู่มือประกอบการดำเนินการตามรูปแบบ
5. ประเมินความเหมาะสมของคู่มือฯ โดยผู้เชี่ยวชาญ
6. ปรับปรุงคู่มือตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

ผลที่ได้รับ

1. ได้ร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ
2. คู่มือประกอบการดำเนินการตามรูปแบบ

ผลการวิจัย และอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศสรุปผลการศึกษา ดังนี้

1.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ โดยทำการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติ

เป็นเลิศ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมายที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 684 คน และสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาพอเพียงและครูผู้รับผิดชอบงานเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จ จำนวน 3 โรงเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบหลักพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา ซึ่งสภาพปัญหาดังกล่าวอาจเป็นเพราะว่าขณะนี้สถานศึกษาพอเพียง ส่วนใหญ่ ยังไม่มีความพร้อมด้านการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การจัดการเรียนรู้อย่างเต็มรูปแบบ ครูขาดความรู้ความเข้าใจ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมและไม่นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สถานศึกษาไม่มีรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติที่มีผลสู่ความเป็นเลิศที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสุทธิ ราตรี (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาไทยอันนาคสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านท่าบ่อ จังหวัดอุบลราชธานี ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านท่าบ่อ ได้แก่ คณะครูขาดความรู้ความเข้าใจและความมุ่งมั่นในการดำเนินงานตามโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาไทย นักเรียนบางส่วนขาดความมุ่งมั่น บริเวรโรงเรียนไม่เพียงพอและเหมาะสม ขาดตัวอย่างหรือรูปแบบที่จะนำมาใช้ในโรงเรียน วิทยากรท้องถิ่นมีน้อย ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ ขาดแคลนงบประมาณและความร่วมมือจากชุมชน ความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบหลักพบว่า ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านผลลัพธ์ที่เกิดต่อชุมชนจากการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา

1.2 ผลการศึกษาความต้องการ ความต้องการในการบริหารสถานศึกษาพอเพียง ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบหลักพบว่า ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผลลัพธ์ที่เกิดต่อชุมชนจากการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา ส่วนด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

2.1 นำผลการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี แบบสอบถามความคิดเห็นและการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการบริหาร สถานศึกษาพอเพียงที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 นำมาร่างองค์ประกอบหลักของรูปแบบการบริหาร สถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ซึ่งได้ 7 องค์ประกอบ และองค์ประกอบย่อย 24 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบหลักมีสาระสำคัญ ได้แก่ 1)

ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ความสำคัญกับนโยบาย การบริหารด้านวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารทั่วไป การบริหารบุคคล และการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ เน้นหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การวัดผลและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เน้นการแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมนักเรียน กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ 4) ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา เน้นพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการติดตามและขยายผล 5) ด้านการสร้างเครือข่ายและขยายผล เน้นด้านบุคลากร การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก 6) ด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา เน้นการเปลี่ยนแปลงของสถานที่ คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรของสถานศึกษาและผู้เรียน และ 7) ด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อชุมชนจากการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา เน้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชน และความพึงพอใจของชุมชนต่อการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ อร่าม นุชพิทักษ์ (2554: 123) ได้ศึกษาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาในอำเภอโนนสุวรรณ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 พบว่า สภาพการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาของผู้บริหารโดยภาพรวมมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการบริหารจัดการ และด้านการพัฒนาบุคลากร มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาของครู ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พณารัตน์ บุตรขารี (2554: 192) ศึกษา การพัฒนาครูเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาโรงเรียนสร้างฟาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนครเขต 3 พบว่า ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยยึดหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำให้เหมาะสมกับบริบท สภาพและชุมชน โดยการกำหนดให้มีการนำแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมา บูรณาการในเนื้อหาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ส่วนในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ได้มีการนำแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสอดแทรก และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุขในการเรียน มีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลาย

เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้สูงขึ้น ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด มีการนิเทศติดตาม และรายงานผลการดำเนินงานตามกิจกรรมและโครงการเมื่อสิ้นสุดปีการศึกษา

จากผลการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ในการบริหาร สถานศึกษาพอเพียงที่ได้สะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ยังขาดความชัดเจนในนโยบายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ขาดหลักสูตรที่บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ขาดการศึกษา วิเคราะห์ และวิจัย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขาดแผนงาน ติดตามผล และนำผลการติดตามมาปรับปรุง พัฒนาการดำเนินงานโครงการกิจกรรมพัฒนานุเคราะห์เพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิตและปฏิบัติภารกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ขอเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาพอเพียงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่สถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ควรมีแผนปฏิบัติงานประจำปีที่สุดคล้องกับนโยบายข้างต้นของสถานศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพ และมีกิจกรรม ครอบคลุมทุกกลุ่มงาน อย่างเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงทางภูมิสังคมของสถานศึกษา ประสานสัมพันธ์กับชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่าง พอเพียงของผู้เรียน และส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาพอเพียงร้อยเปอร์เซ็นต์ ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นำไปบูรณาการใช้ในการชีวิตประจำวัน รู้จักใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล ดำเนินชีวิตอย่างมีฐานรากทางวัฒนธรรม และพร้อมรับ ต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จากกระแสโลกาภิวัตน์

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2552.
- เกษม จันทรแก้ว. โครงการสหวิทยาการบัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- กำธร ทาเวียง. การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต 2. การค้นคว้าอิสระ ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.
- คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ศรุสภาลาดพร้าว.
- ครู BBL ระดับอนุบาล: การจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตร Brain-based Learning ด้านการคิด. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้

- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. การเผยแพร่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: บริษัทดาวฤกษ์คอมมูนิเคชั่นจำกัด, 2554.
- วรนาท รักสกุลไทย. (2548). หน่วยที่ 6 การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย. ในประมวลสาระชุดวิชาการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย หน่วยที่ 1-6. หน้า [6-1]- [6-66]. นนทบุรี: สุโขทัยธรรมาธิราช.
- วลัย พานิช. (2546). การบูรณาการ: แนวคิดและแนวปฏิบัติสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีความหมาย. ใน สุวัฒนา เอี่ยมอพรพรรณ และคณะ (บรรณาธิการ), แนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับครูเพื่อรองรับเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู. หน้า 43 - 80. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัชชัย วรปัสสุ. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 . วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 2552.
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ 2559 ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษา: 9 สิงหาคม 2560 อ้างเมื่อ 3 มกราคม 2561 จาก <http://www.sufficiencyeconomy.org/elctfl/media/file-2898.pdf?day=636508450428163922>
- นิรันดร์ จุลทรัพย์. กลุ่มสัมพันธ์สำหรับการฝึกอบรม. จ.สงขลา : 2542อาจารย์น้อย ศิริโชติ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เทคนิคการฝึกอบรม. จ.สงขลา : 2522
- ณัฐพงษ์ไพจิตรธนโชติ. (2548). รูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีในกลุ่มโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์การศึกษาคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต, สาขาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร: จังหวัดพิษณุโลก.
- พนารัตน์ บุตรขารี. การพัฒนาครูเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสร้างฟาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2554.
- มงคล อินทรโชติ. การบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2552.
- วิสุทธิ ราตรี. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาไทยอันนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ โรงเรียนบ้านทาบ่อ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์คุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2553.
- สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณผลการคัดเลือกสถานศึกษาพอเพียงที่มีผลการปฏิบัติ ที่เป็นเลิศ": 7 ธันวาคม 2560 อ้างเมื่อ 3 มกราคม 2561 จาก <https://drive.google.com/file/d/0ByOJKeWgkMLRRFJYWjdRSTBZSFE/view>
- ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ. การขับเคลื่อนด้านการศึกษา. อ้างเมื่อ 3 มกราคม 2561 จาก <http://www.sufficiencyeconomy.org/eduplan/>
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. การจัดการและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา. 2545.
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ. สถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหาร จัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. 2559

- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). การจัดการศึกษา ปฐมวัยตามหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนผู้สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้. (2550). เอกสารประกอบการอบรมสมชาย หิรัญภิตติ. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: อีระฟิล์มและ โซนเท็กซ์, 2542
- อำนวย แสงสว่าง. การจัดการทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : อักษรพิพัฒน์, 2540
- อร่าม นุชพิทักษ์. การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาในอำเภอโนนสุวรรณสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 2552.
- Caine, R.N. and Caine, G. (2002). Brain / Mind Learning Principles. [Online] Available from: <http://www.cainelearning.com/bbl/bbl2.htm>.
- Calkins, Peter. "Sufficiency Economy Matrices : Multi-Period Optimization for Local Development Planners," Journal of Economics and Management. 5, 2 (2009) : 305 - 332.
- Hohmann, M. and Weikart, D.P. (1995). Education Young Children. Ypsilanti : High/Scope Press
- Schermerhorn. J. R. (1999). Management (5th ed.). USA: John Wiley and Sons.
- Schermerhorn. J. R., Hunt, J. G., & Osborn, R. N. ...
- Susan E. Jackson, Randall S Schuler. Managing Human Resources. Canada : South-Western, a division of Thomson Learning, 2003